

Megemlékezés

*Bár a korán letört lomb
jaját susog,
Ám szörnyű kényszer rendel
és bús ok
Nyaratok záuznom:
mert holtnak viszem
Milton: Lycidas
(Tóth Árpád fordításában)*

KONDOROSI ÁDÁM
1946–2011

2011. január 21-én hosszú, embertelen szenvedés után elhunyt Kondorosi Ádám, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja. Mint idősebb pályatársa, aki kandidátusi, majd doktori értekezésének bírálója és akadémiai tagsági jelölője voltam, a sors tragikus fordulataként életem, hogy most búcsúztatni vagyok kénytelen. Valószínűleg sokan osztják véleményemet, hogy ő volt az utolsó évtizedek legtehetségesebb, legeredményesebb és legsikeresebb magyar biológusa. Hiszen más példát nehéz volna találni arra, hogy valaki mögött alig harmincévesen már három *Nature*-cikk (közülük kettő „citation classic” lett) álljon, vagy hogy a Kádár-kori Magyarországról indulva és az országot soha végleg el nem hagyva, nyílt nemzetközi pályázaton elnyerje egy franciaországi CNRS-kutatóintézet igazgatói székét.

E nagyívű pálya indulásánál ott volt a nagyapa, Johan Béla, a magyar közegészségügy és mikrobiológia jelentős személyisége,

aki féltő és szerető gonddal ügyelt kimagaslóan tehetséges unokája pályaválasztására. Az ELTE biológushallgatójaként Kondorosi bekerült abba a válogatott csapatba, amelyett a leendő Szegedi Biológiai Központot szervező Straub F. Brunó és Láng István jelölt ki az új intézmény kutatógárdájába. Végzés után először a Györfly Barna által vezetett Genetikai Intézetbe került, és szinte azonnal kijutott ösztöndíjjal Svédországba, ahol már jelentős közle-

ményeket publikált. A szegedi indulást Györfly Barna nem érte meg, de a Sík Tibor által vezetett csoport, amelyben Kondorosi dolgozott, nagy lendülettel kezdhetette meg a munkát Szegeden, az ekkor már Alföldi Lajos által irányított Genetikai Intézetben. A csoport fő témája a *Rhizobium meliloti* baktérium egy fágjának a vizsgálata volt. Ekkoriban a szegedi fiatalok témakeresésében, orientációjuk kialakításában nagy szerepet játszott a molekuláris biológia történetének kimagasló jelentőségű szereplője, Rollin Hotchkiss, aki a szegedi központ külső tanácsadójaként működött, végtelen türelemmel és szeretettel hallgatta meg a fiatalokat, majd látta el őket tanácsokkal. Ő irányította Ádám figyelmét a fágról a baktériumra és annak a biológiai nitrogénkötésben játszott

szerepére. Az viszont már tisztán Ádám érdeme, hogy ötletesen új megoldást talált a nitrogénkötésben sérült mutánsok izolálására. Azután következett a nagy áttörés, a baktérium óriásp plazmidjainak azonosítása, majd világelsőként teljes körű körös géntérképének megszerkesztése. Innen ívelt fel a nemzetközi karrier. Ekkor már hozzá csatlakozott feleségével, Évával, rövidebb-hosszabb időt töltöttek a növényi molekuláris biológia legkiválóbb laboratóriumaiban (University of Sussex, Brighton, Max-Planck-Institut für Züchtungsforschung, Köln, Harvard University, Boyce Thompson Institute, Cornell University) és természetesen Szegeden is. Számos munkatársukkal együtt ők jellemezték a nitrogénkötésért felelős nod géneket, felderítették azok szerkezetét, valamint működésük szabályozását, és ezzel e kérdéskör világszerte legismertebb szakértőivé váltak.

Ennek köszönhető igazgatói kinevezése 1989-ben a Gif-sur-Yvette-i Institute des Sciences Végétales CNRS-kutatóintézetbe, melyet lényegében ő fejlesztett fel nemzetközileg élenjáró intézménnyé, közben jelentős szerepet játszva a francia tudományos közéletben. A Magyar Tudományos Akadémia mellett (levelező tag – 1990, rendes tag – 1998) tagja lett az Academia Europeának (1991) és az EMBO-nak (1992), továbbá igazgatói tagja volt a Molekuláris Növény–Mikroba Kölcsönhatások Nemzetközi Társaságának (IS-MPMI). A Széchenyi-díj (1994) mellett elnyerte a Max Planck-díjat (1992) és az UNESCO Finlay-díját (1999). Pályájának

ezen második szakaszában kutatásai közép-pontjában már nem a baktérium, hanem annak a növényvel való kölcsönhatása állott. Milyen jelátviteli utak közvetítenek a növény és a baktérium között, mik azok az alapvető molekuláris kölcsönhatások, amelyek a szimbiózisban kialakulnak, mi ezeknek az általános biológiai jelentősége? Ezen a téren is számos alapvető fontosságú felfedezés fűződik a nevéhez és az általa vezetett intézethez. Tudományos munkásságának számszerű jellemzői: több mint 250 közlemény, közel nyolcezer idézettség, 51-es Hirsch-index.

Ha valaki nem ismerte őt személyesen, csak fényképére néz, azt hiheti, hogy egy ifjúkori képét látja. Nem, ez a szinte kislány, ugyanakkor nemes és intellektuális külső, egészséges élete végéig jellemezte őt. Talán szokatlan itt ez a megállapítás, de tény, hogy a nemzetközi tudományos közvélemény a Kondorosi házaspárt nemcsak tehetségükért, teljesítményükért, baráti vendégszeretetükért, hanem szépségükért és emberi vonzerejükért is szerette és becsülte.

Kondorosi Ádám barátomra gondolva mindig Leopold Infeld Evariste Galois-ról szóló regényének a címe jutott eszembe: Akít az istenek szeretnek. Noha Ádám Galois-hoz hasonlóan, túlságosan korán hagyott itt bennünket, mégis azt hiszem, Infeldnek igaza volt, az üstökösként felragyogó, majd lehulló tehetség annak a jele, hogy hordozóját szereték az istenek.

Venetianer Pál
az MTA rendes tagja